

HOOFDSTUK EEN

Zoals algemeen bekend is onze Lieve Heer almachtig, alwetend en alziend. Zo had Hij ooit tientallen hectaren staatsbos op een met naaldbomen begroeide heidevlakte in de buurt van de stad Joensuu laten afbranden. Boeren en burgers spanden gewoontegetrouw al hun krachten in om Zijn werk te onderbreken, maar vastberaden liet Hij het woud over zo'n uitgestrekt gebied in vlammen opgaan als Hij voor Zijn toekomstige doeleinden nodig achtte.

Een kolonel was de eerste die ontdekte hoe ver de blik van de Almachtige ditmaal weer had gereikt. Hij was commandant van een legerkorps en had bij het stationeren van zijn manschappen geconstateerd dat het platgebrande stuk bos bij uitstek geschikt was om als kwartier te dienen. De Finse Winteroorlog was voorbij - een oorlog die in vergelijking met alle andere gewapende conflicten die tot dan toe hadden plaatsgevonden nog vrij goed was uitpakkt, aangezien beide partijen als winnaar uit de strijd waren gekomen. De Finnen hadden echter wel iets minder gewonnen dan hun tegenstander: ze moesten een aantal gebiedsdelen prijsgeven en zich terugtrekken achter de nieuwe grenzen die daardoor waren ontstaan.

Wat er nog over was van de oude troepen werd naar huis gezonden, waarna een jongere lichterding werd opgeroepen om hun plaats in te nemen. De kale heidevlakte zou ditmaal worden bevolkt door een infanteriebataljon. In de warme lentezon maakten de scheidende strijdmakers zich op voor vertrek, gekleed in versleten pelsmutsen, wollen truien en viltlaarzen. Zonder noemenswaardige aanpassingsmoeilijkheden zouden ze terugkeren in het burgerleven: eerst zuipen tot je erbij neervalt, zoals het een echte Fin betaamt, en dan weer aan het werk. Waren onze opofferingen in de Winteroorlog vergeefs geweest? Daar mochten degenen over nadenken die in het voorjaar niet op de akkers hoefden te zwoegen, en het feit dat ze daar überhaupt over nadachten, deed vermoeden dat hun eigen offer niet bijzonder groot was geweest.

Over het algemeen waren de soldaten gewone, gezonde jongens; welke zielsconflicten hadden hen ook moeten kwellen na hun terugkeer in de burgermaatschappij? Ze konden het zich niet veroorloven daaraan ten onder te gaan. Oudere mensen, die de leeftijd voor berouw hebben bereikt, hebben misschien iets aan een ziel, maar een soldaat kan er niets mee beginnen. Wie een ziel had, moest die zo snel mogelijk in slaap sussen. De diepliggende ogen boven de behaarde, verweerde wangen gaven slechts uitdrukking aan het beest binnen in hen dat zich sluw en fel op twee taken concentreerde: behoud van zijn rang en van zijn leven.

Een jongere generatie stapte naar voren.

Daar stonden ze dan, opgesteld in een rij die met enige moeite was gevormd: de slachtoffers die Moeder Finland had uitverkoren voor een

plekje in de wereldgeschiedenis. Boerenzoons in hun robuuste kledij, dagloners in hun blazers met een das die onder de kraag van het gekreukelde overhemd zichtbaar was, en te midden van die nieuwelingen ook een paar stadsjochies, die een lange jas hadden 'aangesmeten' en die zich van de hele reis naar de legerplaats niets meer herinnerden, 'weet je wel'.

Mäkinen voelde zich in eerste instantie nogal timide, zo met zijn bundel kleren onder de arm, in zijn beste pak gestoken en zijn laatstverdiende houthakkersloon op zak. Ook had hij een foto van zijn buurmeisje meegenomen. Niet dat hij verliefd op haar was, of zij op hem, maar naar het schijnt kijken soldaten nu eenmaal naar foto's van meisjes. Als burens waren ze altijd heel gewoon met elkaar omgegaan, maar bij zijn vertrek had Mäkinen de foto een tikje onhandig bij zich gestoken en tegen de geefster gegript: 'Vergeet niet te schrijven!'

Hoe dacht Mäkinen over de aardverschuiving die in de wereldgeschiedenis plaatsvond, waarover ook hem het een en ander ter ore was gekomen? Adolf was losgeslagen: dat was wat hij ervan vond. En Mäkinen wist wat het betekende als iemand was losgeslagen. Je zag het op dansfeesten, als een of andere krachtpatser met een stoel de lampen van het plafond sloeg en brulde: 'Iedereen de zaal uit, godverdomme!' Wij Finnen zijn hard, maar we zijn niet begonnen. En we hebben het recht aan onze kant. Ook dat dacht Mäkinen. En als de vijand het dan nóg een keer probeerde, dan zou het nóg een keer hard tegen hard gaan, godverdomme...

'Je sterft als een held als je sneuvelt in het aangezicht van je eigen mannen, strijdend voor het vaderland'. Met die kreet hadden ze op de lagere school geprobeerd op edele wijze uitdrukking te geven aan de heldhaftige emoties die in het klaslokaal aan de oppervlakte kwamen. Fanatisme moest iets moois lijken. Maar de geestdrift van de soldaten ontvlamde niet bij het horen van een leus die een of andere sukkel ooit ergens had verzonnen. 'Vast een van die ouwe Grieken, in een tijd dat Finland nog niet eens bestond!'

Dat soort rijmelarij was geschikt voor de hoge heren; de gewone Fin weet namelijk heel goed wat zich in de hoofden van die heren afspeelt. De soldaten zelf liepen eerder warm voor verhalen over mannen die boven op een pantservoertuig doken en met ijzeren stangen de lopen van machinegeweren krombogen. Dát waren heldenverhalen waar ze zich iets bij konden voorstellen. Dan voelden ze zich als Finnen verheven, dát was hun soort vaderlandsliefde. In die gemoedgesteldheid waren ze het beste voorbereid op de taak waarvoor ze bijeen waren gebracht.

Een jaar verstreek. Aan de rand van het afgebrande stuk bos waren barakken verschenen, en de open plek zelf was van boomstronken ontdaan en in gebruik genomen als oefenterrein. Daar renden ze rond, maakten ze herrie en ontwikkelden ze zich langzaam maar zeker tot trage 'ouwe zakken'. Ook Mäkinen was er waarschijnlijk toe voorbestemd geweest

soldaat te worden. Hij beantwoordde weliswaar niet helemaal aan het beeld dat zijn makers voor ogen hadden, maar ook in die hoedanigheid werd hij goed genoeg bevonden om de hongerige muil van de wereldgeschiedenis binnen te stappen.

De mitrailleurcompagnie was op haar eigen gedeelte van de open vlakte bezig met een oefening. Het was een bijzonder warme middag. De hitte en de maaltijd die de mannen zojuist naar binnen hadden gewerkt, hadden hen zo loom gemaakt dat de exercitie nog trager werd afgewerkt dan normaal. En de sectiecommandanten hadden al zo lang de rang van onderofficier dat de gedachte aan bevordering ook geen prikkel meer vormde, al helemaal niet voor een korporaal der eerste klasse die meende dat hij op het hoogtepunt van zijn militaire carrière was aanbeland. Ook de aanwezigheid van een aantal pelotonscommandanten die zich langs de kant van het oefenterrein hadden opgesteld, kon hun enthousiasme niet aanwakkeren. Bovendien hoefde een sectiecommandant ook geen steun van hen te verwachten wanneer hij zich voor de vorm harder uitsloofde dan strikt noodzakelijk; in dat geval zou hij vanuit de gelederen onherroepelijk te horen hebben gekregen: 'Schreeuw niet zo, fanatiekeling!'

Sloom weergalmden de commando's, en bijna nog slomer klonk het geklik van de geweren wanneer de mannen die optilden en weer lieten zakken terwijl ze op de plaats omkeerden.

'Zo gaat ie goed. Omkeren moet je kunnen, in 'n oorlog,' zei iemand. 'Laat ons maar rondjes draaien en verder niets. Die oorlog gaat wel gewoon door.'

'Wat zit Rahikainen nou weer te lullen. Muil houden in de gelederen!'

'Bemoei je met je eigen zaken.'

Ineens kwam er meer pit in de oefening. Er was meer beweging en meer lawaai, en ook de officieren die langs de zijkant stonden, stapten op hun eigen peloton af. De oorzaak van het rumoer was een vrij kleine, bleke man die uit de barak kwam waarin het compagniesbureau was gevestigd en het veld opliep. Het was de commandant van de compagnie, infanteriekapitein Kaarna. Hij was in de vijftig, en zijn houding was zo kaarsrecht en correct dat hij ondanks zijn korte gestalte een indrukwekkende verschijning was. De kapitein was een uiterst behendige en kordate man, maar dit keer leek het wel of hij zich met meer haast voortbewoog dan normaal. Hij keek tijdens het lopen steeds naar de compagnie, alsof hij niet snel genoeg bij zijn manschappen kon zijn.

In de haast struikelde hij over een halfverbrande boomstronk, maar hij wist zijn evenwicht snel te hervinden terwijl er een snelle vloek aan hem ontglipte: 'Wel godverdomme.'

Hij draaide zich om teneinde een blik op de stronk te werpen en struikelde daarbij meteen over een andere; ditmaal wist hij slechts met grote moeite overeind te blijven. Zijn gemoed, dat met heel andere

problemen bezig was, zocht boos een weg naar de oppervlakte:
'Tjongejongejonge. Godverdegodverdegodver!'

Eenmaal bij de compagnie aangekomen bleef hij staan en zoog hij zijn longen vol met lucht. Vervolgens brulde hij, elke lettergreep beklemtonend, op indringende toon: 'Mi-trail-leur-com-pag-nie!'

De soldaten wendden zich snel in de richting van de kapitein en verstijfden in de houding. Een van de mannen, die in paniek verkeerd om was gedraaid, herstelde zijn fout met ingehouden adem, maar hoorde tot zijn opluchting al snel een nieuw commando: 'Op-de-plaats-rust... Pelotonscommandanten!'

De mannen ontspanden zich, en drie officieren liepen snel naar de kapitein toe; die wachtte ongeduldig hun komst af, daarbij naar de lucht kijkend en met zijn voeten schuifelend. De drie officieren stelden zich naast elkaar op en gingen in de houding staan. Kapitein Kaarna probeerde geen acht te slaan op de manier waarop tweede luitenant Lammio, de commandant van het eerste peloton, hem salueerde. Hij ergerde zich met name aan de hand die houterig naar de baret werd gebracht en waarvan de pols bovendien een niet-reglementaire boog beschreef. Maar ook verder kon hij die hele vent niet luchten of zien. De lange luitenant uit Helsinki, met zijn hoogmoedige, zelfbewuste verschijning en zijn smalle gezicht, stelde het geduld van Kaarna behoorlijk op de proef, en die was al geen bijzonder buigzaam man.

Lammio was beroepsmilitair en volkomen bedorven door zijn opleiding aan de Landmachtacademie. De gekunstelde gebaren die hij zich daar had aangemeten, konden de oude kapitein bijna razend maken. En de soldaten haatten Lammio's stem bovendien, die schel en snerend klonk wanneer hij zijn zorgvuldig gekozen woorden op hen losliet.

De commandant van het tweede peloton was een jonge dienstplichtige vaandrig uit een onbeduidend stadje in West-Finland. Hij had nog maar kortgeleden eindexamen gedaan en deed nu zijn best een gewichtige indruk te maken, in een poging te beantwoorden aan de mythe die tijdens de Winteroorlog rond de reservevaandrigen was gecreëerd.

De commandant van het derde peloton was een jaar of dertig oud en eveneens reservevaandrig. Vilho Koskela, een boerenzoon uit Häme, had alle eigenschappen die met de bewoners van die provincie werden geassocieerd: hij was stevig van postuur, had blonde haren, blauwe ogen en een kuiltje in zijn kin, en hij was zo weinig spraakzaam dat hij de bijnaam 'Ville de Zwijger' had gekregen. Er deden heel wat geruchten de ronde over de prestaties die deze vaandrig tijdens de Winteroorlog had geleverd, al repte hij daar zelf met geen woord over. Men wist alleen dat hij in de slotfase als compagniescommandant had dienstgedaan, en dat terwijl hij alleen maar sergeant was geweest. Na afloop van de oorlog was hij opgeroepen voor een opleiding tot officier, waarna hij in het leger was gebleven als buitengewoon bezoldigd militair. In dienst was hij een man van weinig woorden, een tikje onbehouden ook, maar dankzij zijn nuchtere

karakter deed hij niet onder voor anderen als het erom ging zijn mannen te onderrichten. Bij de kapitein stond hij goed aangeschreven, en zo leek het ook nu alsof Kaarna het woord persoonlijk tot Koskela richtte en de anderen niet opmerkte.

De compagnie keek toe terwijl het gesprek tussen de vier officieren voortduurde; in hun hart hoopten de mannen dat er een eind zou komen aan de eentonige exercities en dat ze iets anders voor in de plaats zou komen.

Toen was overleg voorbij. De kapitein keerde terug naar het compagniebureau en de officieren voegden zich weer bij hun pelotons. De stemming in de compagnie werd een stuk levendiger toen alle troepen bij elkaar werden geroepen en gezamenlijk het bevel kregen naar de barakken te marcheren.

‘We gaan vast zwemmen!’ fluisterde een of andere optimist tegen zijn kameraad, maar die had lang geleden de hoop al opgegeven dat je in het leger ook voor aangename verrassingen kon komen te staan, en volstond zodoende met een nijldige grijns.

Koskela liet zijn peloton voor de barak stilhouden. Hij maakte zelf ook even pas op de plaats, alsof hij zich afvroeg hoe hij zou beginnen. Bevelen uitdelen vond hij altijd lastig, en het viel hem nog zwaarder om zijn bevelen in langere zinnen te vatten, omdat hij zich ervoor geneerde de in het leger gebruikelijke, gekunstelde commandeerstijl te hanteren wanneer de situatie wat hem betreft volkomen eenduidig was.

‘Oké. Onderofficieren. U krijgt met de volgende kwestie te maken. Het bataljon wordt met vrachtauto’s naar een andere locatie overgebracht en daarom dient al het overbodige materiaal te worden achtergelaten. Alleen kleren aan en in de ransels een extra setje ondergoed, beenwindsels en een jas. Knapzak en eetgerei meenemen. Wapens uiteraard ook. Al het andere gaat naar de opslag. En vaart zetten graag. Ik kom zodra ik zelf klaar ben.’

De situatie was zo ongewoon dat de commandant van de eerste sectie zijn moed bijeenraapte en een vraag stelde die feitelijk ongepast was. Om een gegeven bevel uit te voeren is het namelijk niet nodig te weten waaróm dat moet worden uitgevoerd, maar desondanks nam korporaal der eerste klasse Hietanen de vrijheid om op bijna vertrouwelijke toon te vragen: ‘Waar gaan we nou eigenlijk naartoe dan? Naar de hel soms?’

Koskela blikte even naar de lucht en antwoordde toen: ‘Dat weet ik niet, maar zo luidt het bevel nu eenmaal. Nou, ik smeer ’m alvast. Opschieten jullie.’

Dat was alles wat de soldaten over hun missie te weten kwamen, en aldus bleef ook hun verantwoordelijkheid beperkt. Maar enthousiast waren ze wel. De mannen kwamen zelfs uit eigen beweging naar de sectiecommandant om te vragen wat ze moesten doen, wat niet vaak voorkwam. Hietanen kwam op het idee om op de tafel in de barak een lijstje neer te leggen van de spullen die ze moesten meenemen, en daardoor

keerde de rust weer wat terug. De korporaal was afkomstig uit het zuidwestelijke deel van het land, dat men het 'Echte Finland' noemt. In afwezigheid van Koskela was hij de hoogste in rang, en zijn luide stem klonk boven alle andere uit terwijl hij de voorbereidingen van commentaar voorzag, sprekend in zijn eigen dialect. Hij was een potige en opgewekte knaap, die binnen het peloton een zeker aanzien had weten te verwerven, eigenlijk voornamelijk vanwege zijn lichaamskracht.

Een van hen blufte: 'De jongens zeggen dat de koerier heeft verteld dat de bataljonsecretaris heeft beweerd dat we naar het garnizoen van Joensuu worden overgeplaatst.'

Hietanen wist heel goed welke waarde hij aan dat soort geruchten moest hechten, die door ijdele hoop werden ingegeven, en hij zei spottend: 'En ik hoorde weer van de cavaleristen van 't bataljon dat we garnizoen gaan houden in Helsinki. Alle ouwe plunje wordt door nieuwe uniformen vervangen, en iedereen krijgt een heuse rijbroek. Dat heb ik me tenminste laten vertellen, en geloof me: er wordt een hoop verteld.'

Korporaal der eerste klasse Lahtinen, de commandant van de tweede sectie, zat op zijn knieën op de grond en was bezig zijn ransel dicht te knopen. Deze reus uit het noorden van de provincie Häme was overtuigd aanhanger van het communisme, en terwijl hij met zijn rugzak in de weer was, mompelde hij: 'Hier komt herrie van, jongens, let op mijn woorden. Die geschifte Duitsers gaan voorop en onze slippendragers hobbelen erachteraan.' Hij keek bezorgd maar gewichtig ogend om zich heen en ging toen verder: 'Afijs, we zullen zien hoe het hen vergaat. Ik wil maar zeggen: daarginds in het oosten barst het van de ammunitie, en de wegen liggen er vol met landmijnen.'

'En mijn liefste Katjoesjka is daar ook,' grapte de uit Noord-Karelië afkomstige soldaat Rahikainen, een echte lijntrekker.

'Nee mannen, ik weet hoe het zit, we gaan versterkingen bouwen aan de grens. De hoge heren zijn bang dat de Russen hiernaartoe komen wanneer ze met de Duitsers gaan knokken.'

Die mogelijkheid werd door Hietanen geopperd, maar korporaal Lahtinen geloofde er niets van en mompelde: 'Wat hebben de Russen hier te zoeken? Voor zover ik weet hebben ze nog niemand aangevallen. Maar de Duitsers zijn hier al wel.'

'Ja, troepen met verlof.'

'Verlofgangers!' Lahtinen sprak het woord vol woedende minachting uit en de reacties waren niet van de lucht. Maar hij hield vol: 'Dat zijn net zo min verlofgangers als die lui die nu in de badhuizen van Hanko of Viipuri verblijven. Dat zijn gewoon huurlingen. Hou toch op ze te verdedigen!'

Het was een zinloze discussie, en ook het 'We zullen nog wel zien' van Lahtinen ging onder in het verbale geweld. Niet dat het een kwestie van levensbelang was in hun ogen, maar het rumoer zou waarschijnlijk nog wel even hebben aangehouden indien Hietanen er geen eind aan had gemaakt door 'Geef acht!' te roepen.

Kapitein Kaarna stapte de barak binnen. 'Ga rustig door, mannen, ga rustig door. Ja ja. Alles in orde?'

Kaarna wierp snel een blik op de spullen terwijl hij rondliep, en zei: 'Kapotte uitrusting wordt tegen nieuwe ingeruild. Als je civiele uitrusting bij je hebt, maak er dan een pakketje van met je adres van thuis erop. De magazijnmeester neemt die in ontvangst en stuurt ze door. Alles wat overbodig is, schrijfblokken en dat soort dingen: weg ermee! Weten jullie, jongens, wat er op een padvindersgordel staat geschreven? "Weest bereid, weest bereid!" Ja ja.'

'Maar kapitein, de schrijfblokken toch niet? De meisjes geven zich niet meer als we geen liefdesbrieven meer sturen.'

Rahikainens woorden konden op een ingehouden lachen rekenen, want ze waren extra beladen door het feit dat hij ze tegen de kapitein had durven uitspreken. Ook Kaarna kon een vluchtige glimlach niet onderdrukken, en hij zei: 'Nee maar. Hoor dat! De meisjes geven zich niet meer... Welnee. Als ze op hun moeder lijken, dan geven ze zich heus wel, en als ze meer van hun vader weg hebben, dan smeken ze er zelfs om! Zo, laat eens zien. Die laarzen moeten omgeruild, daar kan een man geen lange marsen op lopen. Zo zo... liefdesbrieven. Dat kan, dat kan. Dus u gaat vrouwen met de pen te lijf. Met de pen, zegt ie... Hietanen, de onderofficieren zijn zo sluw geweest om slechte geweren uit te kiezen, zodat ze niet zo nauwkeurig hoeven te poetsen. Trucjes... allemaal trucjes... Als er in deze sectie ook zulke wapens in omloop zijn, dan moeten die onmiddellijk door nieuwe worden vervangen. Begrepen?'

De scherpe blik van de kapitein was voortdurend op de soldaten en hun uitrusting gericht. Niets ontging zijn inspecterend oog. Het gemompel en de eeuwige monologen waren typerend voor hem, alsof hij een uitlaatklep zocht voor een teveel aan daadkracht.

De commandant van de eerste sectie, korporaal Lehto, vroeg in een opwelling en zonder in de houding te springen: 'Kapitein, ik ben geen padvinder en weet dus ook niet waarvóór we bereid moeten zijn. Toch niet voor een oorlog?'

'Wel...nee... Zo makkelijk gaat dat niet. Er wordt nu nog ver van huis gevochten. Helemaal op de Balkan.'

'Kapitein. Die oorlog verspreidt zich wel heel snel. 't Is echt een bliksemoorlog.'

Kaarna keek de korporaal snel aan en lachte toen schamper. 'Tja, en wat dan nog? In dat geval wordt er gewoon gevochten.'

'Jawel, dan vechten we. En als we eenmaal zijn begonnen, dan komen we ook een heel eind.'

Soldaat Salo, afkomstig uit de kleine provincie Keski-Pohjanmaa, wilde ook een duit in het zakje doen. 'Reken maar, zo is het maar net.'

Het gezicht van de kapitein betrok lichtjes, want hij vond het slijmerige enthousiasme van Salo weerzinwekkend. Op zakelijke toon ging hij verder tegen Lehto:

‘Trouwens, ik vrees dat u in alle verhuisdrukte uw kop koffie bent misgelopen.’

‘O, dat geeft niks,’ antwoordde Lehto droog.

Enige tijd geleden had Lehto een vertrouwelijke opdracht gekregen van de kapitein; hij had hem in de stad geholpen bij de verhuizing van Kaarna’s gezin, en mevrouw Kaarna was niet in de gelegenheid geweest de militair een kop koffie aan te bieden. Die hield hij dus nog te goed.

De korporaal kwam uit de omgeving van Tampere, en de manier waarop hij een streepje voor had gekregen bij de kapitein was tamelijk bijzonder: hij was te laat terugkomen van verlof. Lehto, die geen ouders of andere familieleden had, was al op jonge leeftijd op zichzelf aangewezen geweest. Hij had iets sombers en arglistigs over zich, iets waar de anderen niet echt hun vinger op konden leggen maar waarvan ze de aanwezigheid toch bespeurden. Ondanks het feit dat ze dezelfde leeftijd hadden, leek het wel of Lehto ouder was. Zijn onvriendelijke, harde karakter vertoonde op geen enkel moment tekenen van zachtmoedigheid, en als hij al een keer per ongeluk in sentimenteel gezelschap terechtkwam, was hij duidelijk geïrriteerd. Begrippen als vaderland, geloof, huiselijkheid, ‘Finlands roemrijke leger’ en alle mogelijke uitingen van geestelijke cultuur: hij was er snel klaar mee. ‘Schei toch uit met die flauwekul,’ zei hij dan snerend. ‘Wie moet daar de centen voor ophoesten?’

Voordat hij in dienst ging, was hij bijrijder geweest op een vrachtwagen. Meer bijzonderheden over zijn verleden liet hij niet los. Tijdens lange afstandsmarsen werd hij nooit moe; zijn gezicht verstrakte door de inspanning alleen nog erger dan normaal, en er kwam een verbeterd, bijna ruige trek om zijn mond.

Lehto had de euvele moed gehad om na het verstrijken van zijn verlof nog een week weg te blijven. Toen de kapitein verhaal kwam halen, had hij kort en droog geantwoord: ‘Ik had geen zin om eerder terug te keren.’

‘Geen zin...?’ Kaarna beefde van woede. ‘Weet u wat dat voor gevolgen heeft?’

‘Ik ken de strafbepalingen, kapitein.’

Kaarna staarde een poosje uit het raam, trommelde met zijn vingers op tafel en zei toen kalm: ‘Als u voor deze weg kiest, moet u hem ook tot het einde lopen. Een mens kan zijn wil alleen tot wet verheffen op voorwaarde dat zijn rechten hem worden ontnomen. Wie zich buiten de gemeenschap en haar wetten plaatst, is vogelvrij.’

Heel even probeerde de kapitein in te schatten hoe zijn woorden bij de korporaal aankwamen, maar diens ogen stardden hem hard en uitdrukkeloos aan. Hij vertoonde geen spoor van gêne, emotie of inschikkelijkheid. En hij trachtte evenmin de blik van de kapitein te ontwijken.

‘In het uiterste geval,’ ging Kaarna verder, ‘betekent dit dat men zijn leven op het spel zet. Bent u wel in staat om met een dergelijke inzet dit spelletje te spelen, als het tot die afmetingen escaleert? Ditmaal gaat het nog over

een paar weken arrest, dat is helemaal niets. Maar als u ooit voor de keuze wordt gesteld, uw eigen wil verkiezen boven het belang van de gemeenschap, met als inzet het verlies van de bescherming die de gemeenschap u biedt: hoe zouden uw overlevingskansen dan zijn, denkt u?’

Lehto had de kwestie nog nooit vanuit dat standpunt en op die schaal bekeken, maar bij afzonderlijke incidenten kon hij zich wel iets voorstellen, en hij antwoordde: ‘Als ze me doodschieten zonder te martelen, dan laat maar komen.’

‘Als dat zo is, beseft dan dat alle grote daden hun oorsprong hebben in een houding als de uwe. Dan is het toch zonde om die energie te verkwisten aan dit soort pesterijtjes en geklier? Kracht en moed verliezen zo hun waarde en worden er alleen maar belachelijk door. Ik heb niet het morele recht om u te straffen, ik kan alleen het recht van de sterkste hanteren. Als iemand niets vraagt, is hij ook niets verschuldigd, maar u moet toch echt naar de hogere dingen in het leven gaan streven, Lehto. De wereld staat voor iedere man open als een slagveld waarop men zijn wilskracht kan meten met die van anderen. De sterkste wil overwint, maar daarvoor is meer verstand nodig dan u nu hebt laten zien.’

Na een korte pauze zei de kapitein op neutrale toon: ‘Nou, oké. Ga maar...’

Strafmaatregelen bleven uit, en in plaats daarvan volgden een paar duidelijke blijken van vertrouwen, waarvan het verzoek aan Lehto om bij de verhuizing te helpen er één was. En op een avond zei Kaarna schijnbaar achteloos tegen de korporaal: ‘Een mens is nooit te oud om te leren. Het is altijd de moeite waard om kennis te vergaren. U zou zich om te beginnen in de geschiedenis kunnen verdiepen.’

Deze opmerking vond bij Lehto geen weerklank. Wel werd na een tijdje bekend dat de kapitein zelf vlijtig met zijn neus in de boeken zat. Voor het overige doorstond Lehto Kaarna’s karaktertest probleemloos. Zijn houding jegens de kapitein bleef weliswaar koel en zakelijk, maar diens bevelen voerde hij met grote precisie uit.

De pelotons maakten aanstalten om te vertrekken. Waar de reis naartoe ging, wisten ze niet, maar dat gaf het toch ook wel weer een spannend tintje, en het feit dat er geen vermoeiende voetmars naar de nieuwe locatie op het programma stond, maakte de stemming zeker niet slechter. Dat hadden ze nog nooit meegemaakt in het Finse leger, dat soldaten met auto’s werden vervoerd.

Tallose matrassen en dekens werden naar de opslagplaats gesjouwd, waar een enorme chaos heerste. De foerier was helemaal uit zijn doen. Korporaal Mäkilä was uit de gemeente Laihia in het westen van Finland afkomstig en gierigheid was troef bij hem, zo erg zelfs dat je gerust van een ziekelijke afwijking kon spreken, als de mannen tenminste in staat waren geweest in zulke termen te denken.

Alle uitrusting lag netjes op een rijtje op de planken. Mäkilä had de beste spullen daar opgeslagen, maar aan de compagnie deelde hij altijd het slechtste en meest versleten materiaal uit. Ook zijn vrije tijd bracht in zijn magazijn door, om voorraad en boekhouding keer op keer met elkaar te vergelijken.

Hij had onophoudelijk ruzie met de compagnie. Als de mannen bij hem kwamen en op luide toon nieuwe uitrusting eisten, weigerde Mäkilä die altijd te verstrekken, zwijgend maar volhardend. Pas wanneer de commandant uitdrukkelijk daartoe opdracht gaf, willigde hij de verzoeken van de soldaten in, en dan nog met tegenzin.

Tot de bitterste ervaringen uit zijn militaire loopbaan behoorden de momenten waarop hij lijdzaam en met rood aangelopen gezicht moest toekijken terwijl de officieren, zich beroepend op hun rang, voor zichzelf de beste uitrusting uitkozen. Na een dergelijke aderlating kon men nog lange tijd een onderdrukt gemopper of verdrietig gezucht horen in het depot, en de gewone soldaten werden nog onwelwillender te woord gestaan dan anders.

In tegenstelling tot andere foeriers droeg Mäkilä zelf ook de belabberdste spullen die in zijn magazijn te vinden waren, en dat gegeven gebruikte hij altijd als argument wanneer hij de soldaten met een kluitje in het riet stuurde. Hij had zijn eigen manier om verzoeken af te wimpelen: 'Jullie willen de godganse dag als een stel echte heren rondlopen, nietwaar? Vergeet het maar! Voor jullie zijn de restanten goed genoeg. Thuis ben je ook niet beter gewend. Dat komt hier even de mooiste spullen opeisen! En dan in een piekfijne rijbroek en glimmend gelakte laarzen rondparaderen... Maar wat blijft er dan over om aan te trekken als je écht een keer iets nodig hebt?' In de ogen van Mäkilä kon een gewone soldaat onmogelijk zo'n dringende behoefte aan iets hebben dat hij, als foerier, dat vrijwillig aan hem moest afstaan.

Als oudste zoon van een grootgrondbezitter kreeg hij nu en dan pakjes van thuis toegestuurd, die hij in zijn magazijn verstopte om de inhoud niet met de anderen te hoeven delen. Maar op een keer kwam de post zo laat dat Mäkilä het depot al had afgesloten. De bode bracht het voor hem bestemde pakketje naar de barak waar de onderofficieren waren gehuisvest, en dat leidde tot een wat netelige situatie voor de korporaal. Hij had zich al klaargemaakt voor de nacht en bezat niet de euvele moed om zich weer aan te kleden en het postpakket in veiligheid te brengen. Aan de andere kant wist hij maar al te goed dat als het pakket daar bleef staan, de andere officieren in de barak erop zouden staan dat hij de inhoud met hen deelde.

Mäkilä voelde daar helemaal niets voor, en toen er druk op hem werd uitgeoefend, mompelde hij haastig iets over de ochtendthee, en dat ze dan wel iets zouden krijgen. Hij stopte het pakket onder het hoofdeinde van zijn matras en deed zijn best om in een welverdiende slaap te vallen.

In de loop van de nacht klonk er een voorzichtig papiergeritsel uit de richting van Mäkilä's bed, en even later floepte het licht aan. Luidkeels hoorde men Hietanen roepen: 'Kom op jongens, we gaan ervoor! Hé Mäkilä, ouwe vrek, laat 's zien wat er in dat pakje zit, geef ons ook eens wat!'

Een man of twintig sprong op de onfortuinlijke foerier af. De korporaal zat op de rand van zijn veldbed en knipperde met zijn ogen tegen het felle licht, terwijl hij het pakket, dat hij had afgedekt met een vilten deken, beschermend tegen zich aan drukte. Geweld werd er niet gebruikt, maar de mannen zetten wel alle mogelijke middelen in om geestelijke druk uit te oefenen. Het mocht echter niet baten, want Mäkilä verklaarde op overtuigende toon: 'Er zitten alleen maar wat kleren in. Geen etenswaren. Nou ja goed, wat droge beschuit misschien, maar dat is niet de moeite waard om te verdelen! Ik had m'n ouders gevraagd of ze me m'n eigen ondergoed konden opsturen. Maar etenswaren, nee, daar kan ik jullie niet aan helpen.'

Ze zouden zelfs geen kruimel droge beschuit van hem loskrijgen, zoveel was duidelijk. En nog weken nadien liet hij alle spottende opmerkingen en gegrinnik onbewogen langs zich afglijden.

Anderzijds, zo moesten ze erkennen, had Mäkilä ook zijn goede kanten. In zijn werk was hij onkreukbaar eerlijk. Een van de sectiecommandanten had hem ooit gevraagd, zich beroepend op het feit dat hij een kamer deelde met Mäkilä, of hij een extra portie proviand kon krijgen, maar hij kwam bedrogen uit. De foerier knipperde met zijn ogen en keek naar het plafond. Zijn wangen werden vuurrood en hij schraapte zijn keel op die voor hem zo kenmerkende manier; dat was de wijze waarop hij uitdrukking gaf aan zijn ergernis.

'Je zou toch zo langzamerhand moeten weten dat de porties aan tafel worden verdeeld, in de eetbarak. De hoeveelheid proviand die ik van het bataljon krijg is afgestemd op de gerapporteerde getalsterkte, en ik weeg vervolgens alle porties op de weegschaal af. Alleen dieven kunnen in het leger aan extra levensmiddelen komen.'

Het onverwachte vertrek was een heuse beproeving voor Mäkilä. Het deed hem pijn te zien hoe de mannen die hem moesten assisteren te werk gingen, hoe slordig de bundels waren die ze van de matrassen en de dekens maakten, maar omdat hij het te druk had met de boekhouding kon hij zich er niet mee bemoeien. En het was minstens even pijnlijk voor hem dat de soldaten in de haast hun uitrusting gewoon op de vloer neerkwaken.

'Hier heb je mijn spullen, de naam is Rahikainen. Geef effe snel een bewijsje!'

Mäkilä werd weer vuurrood, en hij hoestte en schraapte zijn keel een paar maal. En het was veelzeggend dat de korporaal, die nooit vloekte en die altijd even zijn handen vouwde voor het eten - onder de tafel, opdat de anderen het niet zouden merken - nu siste: 'Het is goddomme of de wereld op z'n kop staat. Die lomperiken ontdoen zich van hun spullen als een hond

die zit te kakken. Verdomd dat er geen bonnetjes worden geschreven voordat alles is nagekeken!

Er kwam ook iemand van het derde peloton binnen, tegen wie de kapitein had gezegd dat hij om andere laarzen moest gaan vragen. Mäkilä wimpelde het verzoek gewoontegetrouw af, wat voor de soldaat in kwestie aanleiding was om de hulp van korporaal Hietanen in te roepen.

Hietanen zat net met een groepje mannen te klaverjassen, en pissig over het feit dat hij tijdens het spel werd gestoord, riep hij al vanuit de deuropening: 'Geef Salonen zijn laarzen en snel 'n beetje! Op bevel van de kapitein!'

'Er is nou geen tijd meer om nieuwe laarzen te verstrekken. De kapitein doet net of dit Amerika is, waar ze omkomen in de spullen. Er wordt altijd meteen bij de kapitein gejammerd, en die geeft iedereen gewoon wat ie wil.'

Hietanen werd nog bozer, 'Wel godverdomme, het is toch niet te geloven hoe jij aan die vodden van je vasthoudt. Hoe is 't toch mogelijk dat iemand zo verliefd is op die rotzooi? Een kerel die van een mooie meid houdt, daar heb ik alle begrip voor, maar van een stel vodden? Daar kan ik nou echt met m'n kop niet bij!'

Maar ook Mäkilä's geduld kende grenzen. Hij sputterde nog heel even tegen en zei toen met dichtgeknepen keel: 'Neem voor mijn part alles maar mee dan. Grijp maar wat je grijpen kan... Laat het hele peloton maar komen en zich in de nieuwe kleren steken. Ik heb helaas geen rinkelende sporen meer voor je laarzen, maar voor de rest kun je de beste spullen krijgen die er zijn.'

'Ik hoef niet niet te rinkelen, maar Salonen moet zijn laarzen hebben. De ouwe mag jij houden.'

Salonen rilde zijn schoeisel om en liep daarna samen met Hietanen weg. In zijn nopjes met de overwinning kon Hietanen het niet nalaten bij de deur nog even triomfantelijk tegen Mäkilä te roepen: 'Kop op! Je hebt nog genoeg vodden over!'

Mäkilä legde een paar wanten op een andere plek neer, greep een stapel matrassen, liet die vervolgens weer los en stamelde: 'Nemen jullie maar gewoon wat je nodig hebt! Het maakt allemaal niet meer uit. En we bellen meteen ook het hoofddepot van het bataljon, voor rijbroeken met strepen op de zijnaden, oké? Want de mannen van de mitrailleurcompagnie beginnen al echte heren te worden. En waar zouden we nog gelakte laarzen op de kop kunnen tikken?'

Een van soldaten deed of hij de sarcastische toon van Mäkilä niet had opgemerkt en pakte een nieuw overhemd van de stapel, waarvoor hij zijn oude hemd in de plaats wilde geven. De korporaal keek hem heel even aan, zinnend op de meest vernederende straf die hij kon bedenken, en commandeerde toen met woedende stem: 'Naar de grond!'

Eigenlijk had Mäkilä helemaal geen leiderschapsambities; hij geneerde zich zelfs altijd een beetje wanneer hij eens een keer een bevel moest uitdelen. De soldaat in kwestie was daarom zo verbluft door het optreden

van de korporaal dat hij spoorlags gehoorzaamde en zich plat op de grond liet vallen. Wel sprong hij meteen weer overeind, om zich achter de ruggen van de anderen te verstoppen. In een poging zijn gezicht te redden, mompelde hij nog verbolgen: 'Die vent is hartstikke gek geworden.'

Vanaf dat moment viel het Mäkilä wel minder zwaar om uitrustingsstukken uit te delen. Het was of zijn geweten hem dwarszat en hij zich schaamde voor wat hij had gedaan. Toen hij een soldaat met een versleten hemd zag staan, ruilde hij dat zelfs uit eigen beweging in voor een nieuw exemplaar. En dat alles zonder een woord te zeggen; hij schraapte alleen even zijn keel, en op zijn wangen verschenen rode vlekken.

Eindelijk waren alle spullen in grote bundels op de wagens geladen. Met zijn voorraadadministratie onder de arm geklemd liep Mäkilä achter de eerste wagen aan in de richting van het bataljon. De voerman had hem nog aangeboden op de bok mee te rijden, maar Mäkilä bedankte en antwoordde veelzeggend: 'De vracht is al zwaar genoeg voor het paard. Zolang een mens nog in staat is z'n eigen benen te gebruiken, hoeft ie er niet bij te gaan zitten.' De voerman negeerde die opmerking.

Het karrenspoor was tamelijk onregelmatig, vol stronken en kuilen, en op een van die oneffenheden bleef de wagen steken. De voerman sloeg hevig met de teugels en schreeuwde tegen zijn paard: 'Kom op, rotknol! Doorlopen'

Mäkilä maakte een afwijzend gebaar met zijn handen, schraapte zijn keel en zei: 'De teugels zijn ervoor om het paard te sturen. Je kunt een kuil heel makkelijk vermijden door op de juiste manier aan de touwtjes te trekken.' Daar kon de voerman het mee doen. Het paard spande zijn lichaam en leunde tegen de dissels, en wist het wiel zo weer uit de kuil te trekken. De tocht over de open vlakke werd voortgezet; de stammen van de sparrenbomen langs de zoom ervan werden rood gekleurd door de ondergaande zon.

Ook in het compagniesbureau bereidde men zich voor op het vertrek. In de kamer van de kapitein was het bed afgehaald, en de totaal vergeelde, papieren gordijnen waren in de stookoven verdwenen.

De klerk en de koerier hadden de inhoud van het archief in een houten kist gepakt en waren nu bezig hun ransels vol te proppen - zo vol mogelijk, want de heren beseften maar al te goed dat ze er niet zelf mee hoefden te sjouwen. De klerk was een nogal eigenaardige verschijning, een vreemde speling van de natuur. Hij was eigenlijk een volkskind, maar tegelijkertijd te gepolijst; hij kwam een tikje vrouwelijk over en slikte de woorden in wanneer hij sprak. Ook had hij een lang, ivoren sigarettenpijpje, waarmee hij North States rookte; minder bekende merken waren niet goed genoeg voor hem.

Er stond een pot met koffie op het fornuis, dat werd gestookt met de nutteloze paperassen. Onder het raam bevond zich een uit ruwe planken getimmerde tafel; daaraan zat de kapitein naar buiten te staren. In zijn

gespierde maar welgevormde vingers hield hij een potlood. Om zijn mondhoeken zweefde een milde glimlach, die werd veroorzaakt door sergeant Korsumäki, die gemoedelijk over het paadje kwam aangeslenterd.

Korsumäki had voorheen in het grensgebied dienstgedaan maar was in verband met zijn leeftijd overgeplaatst naar de compagnie. Zijn veldmuts zat keurig recht op zijn hoofd, een tikje over de ogen gedrukt, waardoor het bovenste deel als een gladde koepel om zijn schedel sloot. Verder droeg hij een loden broek, en aan zijn voeten had hij kistjes, waar dikke, grijze en met rood garen versierde sokken uitstaken. De sergeant keek tijdens het lopen bedaad om zich heen, en toen hij op de grond een stokje zag liggen, bukte hij zich om het op te rapen en het bij een paar andere stukjes hout te steken die hij onder de arm droeg.

Kort daarop klonken zijn rustige voetstappen bij de ingang. Hij liep rechtstreeks naar de oven en bromde, terwijl hij zijn bijeengesprokkelde houtvoorraad op het vuur gooide: 'Zulk mooi brandhout, en dat smijten ze zomaar weg. Het is toch niet te geloven. Stelletje nietsnutten. Thuis zouden ze zich zoiets niet in het hoofd halen, maar hier kan 't ze allemaal niks schelen.'

Hij tilde het deksel van de ketel op, zag dat de koffie nog niet klaar was en ging aan de tafel zitten, tegenover de kapitein. Vervolgens nam hij de muts van zijn hoofd; hij haalde zijn vingers een paar maal door zijn haar, wierp een blik op de telefoon en vroeg: 'Is er al iets over de colonne bekend?' De kapitein schrok op uit zijn gedachten maar stak vervolgens meteen van wal, zoals hij dat altijd deed: 'Niets, helemaal niets. Ze weten het zelf ook niet. Ik heb al gezegd dat de duivel in het spel is. Het is toch vreemd dat we niets horen van de colonne. Het gerucht gaat dat de generale staf druk in de weer is. Ik denk dat er nieuwe troepen aankomen. Dat verhaal over de mobilisatie schijnt waar te zijn. Er worden momenteel divisies gevormd en wij gaan van eentje daarvan de basiseenheid vormen. De twee andere regimenten komen uit de reserve. Koerier! De koffieketel!'

De beide mannen zwegen tot de koerier de koffie had neergezet en naar de gang was teruggekeerd, waar hij samen met de klerk bezig was zijn ransel te pakken. Een tikje neerslachtig constateerde de sergeant: 'Dat wordt dus oorlog...'

'Dat weten ze nog niet. Men zegt dat het van Duitsland afhankelijk is. Theoretisch hangt het van drie dingen af: van Duitsland, Rusland of onszelf. Laten we eens van de eerste optie uitgaan, dus dat de Duitsers Rusland binnenvallen, waar ik overigens geen moment aan twijfel. Dan zullen ze van ons Finnen verlangen dat we deelnemen aan de oorlog, alleen al gezien het strategische belang van de Moermansk-spoorweg. Dan de tweede optie: Rusland kan besluiten ons direct onder de voet te lopen of de oorlog naar Fins grondgebied te verplaatsen. De Russen zullen er zonder meer van uitgaan dat wij de gelegenheid te baat zullen nemen onze voormalige gebiedsdelen terug te winnen. En ten derde: we zullen die gelegenheid te

baat nemen. Weg met de bezetter! Wij moeten ons aan de zijde van een van beide partijen scharen en welke partij dat is, moge duidelijk zijn.'

'Dat klopt. Maar hoe gaat dat aflopen?'

'Bent u soms bang voor een pak slaag?' De kapitein moest even lachen en ging toen verder: 'Het zal nog lang duren voor we opnieuw zo'n prachtkans krijgen. Ik persoonlijk ben er voorstander van moedig de aanval in te zetten. Het recht heeft in de wereld steeds de weg gekozen die door het zwaard van de overwinnaar werd aangewezen; dat zal ook nu wel weer het geval zijn. De verliezer heeft altijd ongelijk. Maar hoe je ook over die dingen denkt, één ding is zeker: ons lot is verbonden met de successen van Duitsland. Daarom moeten wij van onze kant al het mogelijke doen om die successen te bewerkstelligen. Ik zie West-Europa als een machtscentrum; van de krachtverhoudingen die daar heersen is ook Finland afhankelijk. Duitslands kracht is op de periferie gericht. Wanneer deze kracht groot is, wordt het oosten zwakker. Neemt die kracht daarentegen af, dan schuift de periferie in de richting van het centrum op en wordt ook ónze leefruimte beperkter. Wij zijn eraan gewend Engeland en Frankrijk als onze vrienden te beschouwen, maar in werkelijkheid zijn zij onze grootste vijanden. Als zij verliezen, wint Duitsland, en Duitslands overwinning is ook onze overwinning. Lijden we een nederlaag, dan hangen we. Dat is zo klaar als een klontje. We moeten iedere vezel in ons lijf inspannen om Rusland onschadelijk te maken, en als het enigszins kan voor eens en altijd...'

De sergeant staarde afwezig naar de vloer en zei: 'Nou, ik zal mijn vrouw en kinderen voorlopig maar laten waar ze zijn dan.'

De kapitein merkte dat Korsumäki zijn gedachtegang helemaal niet had gevolgd maar veel meer vervuld was van zijn eigen sores - om te beginnen met het lot van zijn gezin. Zijn ervaringen in de Winteroorlog, gecombineerd met zijn respectabele leeftijd, hadden het idealisme bij de sergeant inmiddels wel uitgedoofd, voor zover het al aanwezig was geweest. Zuchtend dacht hij aan de inspanningen en ontberingen die een nieuwe oorlog met zich mee zou brengen.

Hoewel hij de kwestie persoonlijk vanuit een heel ander standpunt bekeek, kon Kaarna wel begrip opbrengen voor de gemoedstoestand van Korsumäki. Maar dat nam niet weg dat hij in zijn hart op een nieuwe oorlog hoopte. En als het enigszins kon zelfs een keiharde. Zijn carrière vereiste dat. Na de tocht naar Aunus in Oost-Karelië had hij als luitenant ontslag moeten nemen uit het leger; de oorzaak was dat hij op voet van oorlog had gestaan met zijn superieuren. Hij was geen bijzonder inschikkelijk type, en hoewel hij tegen zijn ondergeschikten nooit een onvertogen woord sprak, had de commandant van het bataljon heel wat met hem te stellen. Al zijn superieuren hadden een stevige kluif aan hem, vanwege zijn scherpzinnige intellect en bijzondere gaven. En Kaarna hield zijn kennis en kunde niet voor zichzelf, maar maakte ze daarentegen bij voorkeur wereldkundig in situaties die aanleiding gaven tot meningsverschillen. Het had de majoor die het bataljon destijds had geleid heel wat moeite gekost, ondanks zijn

rang en positie, om stand te houden tegen Kaarna, die bovendien prat kon gaan op een paar kilo militaire onderscheidingen.

In de Winteroorlog was hij tot kapitein bevorderd en had hij een bataljon onder zich gekregen. Nadien was hij in het leger gebleven, maar hij had zich tevreden moeten stellen met het leiden van een compagnie, aangezien er door het herstel van de vrede een overschot aan majoors en andere hoofdofficieren was vrijgekomen die in aanmerking kwamen voor de functie van commandant. Ook ditmaal zou er voor Kaarna geen bataljon zijn weggelegd. Hij mocht al blij zijn met een lichte artilleriecompagnie, want wat moest je in een aanvalsoorlog met mitrailleurs beginnen? Enfin, hij zou nog kansen genoeg krijgen wanneer de vijandelijkheden eenmaal in volle gang waren, de rijen gedecimeerd werden en de nodige posten vrijkwamen.

Kaarna voelde dat hij zijn capaciteiten alleen kon tonen wanneer er grote inspanningen werden verlangd, en hij had de dood vaak genoeg in de ogen gezien om te weten dat hij die kon trotseren. Het was of zijn daadkracht en ambities voortdurend werden geprikkeld door het vooruitzicht van een wereldoorlog. Bovendien was hij een patriot in hart en nieren. Sterk en uit één stuk was hij. Je kon aan de blik in zijn ogen zien dat hij vastberaden was en er niet snel toe neigde een knieval te maken voor anderen.

De sergeant riep tegen de koerier dat hij de koffie moest inschenken, en Kaarna hervatte de afgebroken conversatie. 'Ja,' zei hij tegen Korsumäki, 'het lijkt mij het verstandigste dat je je gezin laat waar het is. Het is de vraag of we terugkeren; de situatie is nu heel anders dan de vorige keer. Overigens komen de bagagetreinen pas later aan, wanneer de compagnies al op de plaats van bestemming zijn. Die worden eerst nog aangevuld.'

De compagnies beschikten niet over eigen transportmiddelen maar deelden die met de rest van het bataljon.

'Dat is alvast een hele zorg minder, dan hoeven wij ons daar niet druk om te maken,' meende de korporaal. 'Maar het lijkt toch wel verdacht veel op oorlog. Eerst die enorme haast, en dan ineens weer zo lang wachten.'

Er kwam een grijns op het gelaat van de kapitein.

'Dat heb je goed gezien, Korsumäki. Het zal niet lang meer duren of ook wij moeten opbreken. En hoe zou het met de maaltijden staan? Ze zullen de veldkeukens wel vooruit sturen. Afijn, dat is hun zaak.'

Zwijgend dronken ze koffie. De korporaal zat in gedachten verzonken naar de gang te staren, waar de klerk zijn haren stond te kammen in de spiegel. Hij trok daarbij allerlei vreemde gezichten en deed zijn best een mooie golvende lok te creëren. Korsumäki slaakte een zucht, als wilde hij daarmee uiting geven aan zijn neerslachtigheid, en met een hoofdknikje in de richting van de klerk zei hij: 'Vreemde gasten tref je overal ter wereld aan.'

De kapitein moest lachen. 'De wereldgeschiedenis wordt gevormd door een samenspel van handelingen. Wellicht is er op dit moment iemand in Berlijn bezig de kaart van Rusland te bekijken en plannen te maken, terwijl

onze klerk zijn haren kamt. En toch maakt ook hij onderdeel uit van het geheel.'

Kaarna zette zijn lege kopje neer op tafel en zei opgewekt, om Korsumäki in een betere stemming te brengen: 'Wij doen ook mee, en we springen niet van de wagen, verdomme nog aan toe! Koerier! Haalt u even wat scheermesjes voor me uit de kantine! Breng van het overgebleven geld een paar krakelingen mee, en het restant van de koffie is voor u. Als ik die vervloekte telefoon ook maar even in de steek laat, wordt er direct gebeld.'